

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 80 (2020) 2, 403—413

Besedilo prejeto/Received:06/2020; sprejeto/Accepted:09/2020

UDK/UDC: 27-72-284(497.4)

DOI: 10.34291/BV2020/02/Slatinek

© 2020 Slatinek, CC BY 4.0

Stanislav Slatinek

Pastoralno-liturgična navodila slovenskih škofov v času razglasitve epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 in neposredno po njem

Pastoral-Liturgical Instructions of Slovenian Bishops during the Proclamation of the Epidemic of the Infectious Disease SARS-CoV-2 and Immediately after It

Povzetek: Nedeljo, na katero se obhaja velikonočna skrivnost, je treba po apostolskem izročilu v celotni Cerkvi praznovati kot glavni zapovedani praznični dan. V nedeljo in na druge zapovedane praznike so se verniki dolžni udeležiti maše (kan. 1246 §1; 1247 ZCP). Dolžnosti posvečevanja nedelje, zlasti z udeležbo pri evharistiji in s počitkom, ki je prežet s krščanskim veseljem in z bratsko povezanostjo, ni težko razumeti, če upoštevamo različne razsežnosti tega dneva, ki jim bomo v razpravi namenili pozornost (DD, tč. 7). V razpravi želimo posebej izpostaviti empatično in zaščitniško držo slovenske škofovske konference, saj je s številnimi navodili v vernikih krepila odpornost (rezilientnost), da bi v času epidemije uspešno premagali svojo ranljivost, ohranili življenjsko odpornost, vzdržljivost, prožnost, optimizem ter človeško solidarnost. Navodila slovenskih škofov tako obravnavajo številne varnostne ukrepe v zvezi z javnim izpovedovanjem vere ter obhajanjem nedeljske in prazniške maše.

Ključne besede: nedelja, Cerkev, Slovenska škofovska konferenca, navodila, odpornost

Abstract: Sunday, on which the paschal mystery is celebrated, must be by apostolic tradition observed in the universal Church as the primordial holy day of obligation. On Sundays and other holy days of obligation, the faithful are obliged to participate in the Mass. (can. 1246 §1, 1247 CCL) The duty to keep Sunday holy, especially by sharing in the Eucharist and by relaxing in a spirit of Christian joy and fraternity, is easily understood if we consider the many different aspects of this day upon which the present discussion will focus our attention. (DD No. 7) In the discussion, we would like to emphasize the empathic and protective attitude of the Slovenian Bishops' Conference, as they strengthened the resilience of believers in order to successfully overcome their own vulnerability, maintain resilience, per-

sistence, flexibility, optimism and human solidarity. The instructions of the Slovenian bishops deal with a number of security measures in connection with the public confession of faith and the celebration of Sunday and holiday masses.

Key words: sunday, Church, Slovenian Bishops' Conference, instructions, resilience

1. Uvod

Nedelja je »Gospodov dan« (DD, tč. 1) in »središče življenja Cerkve« (KKC 2177). Je »dan vere« (SŠK 2013, 3), »veselja in počitka« (Francišek 2017). V nedelji so skrite »korenine nove evangelizacije« (Šegula 2018, 453). V KC se ob nedeljah obhaja ‚velikonočna skrivnost‘, zato je nedeljo treba praznovati »kot glavni zapovedani praznični dan« (ZCP, kan. 1246, § 1). Z rednim obhajanjem nedeljske maše vernik postaja ‚Božji domačin‘, drugače je le izbirni ali ‚oddaljeni kristjan‘ (SŠK 2018, 1). Udeležba pri nedeljski maši verniku podeli »milosti, ki pritekajo iz obhajanja Gospodovega dne« (DD, tč. 30. 34). S fizično udeležbo pri maši vernik obudi spomin na odrešenje, ki mu je bilo podarjeno v krstu in ga je napravilo za novega človeka v Kristusu (tč. 25). Kdor prave potrebe po nedeljskem obhajanju svete evharistije in oltarnem občestvu ne čuti, se počasi oddaljuje ne le od svojih bratov in sester, ampak tudi od Boga (SŠK 2013, 3). Pri tem je treba poudariti, da ‚nedeljska dolžnost‘ udeležiti se nedeljske ali prazniške svete maše veže vse vernike. Nedeljska dolžnost je »osebna« (Smodiš 2020b, 15). Izpolni se z udeležbo pri sveti maši na sam praznični dan v nedeljo ali pa zvečer prejšnjega dne – v soboto zvečer (Pighin 2006, 443). Prav tako slovesno se praznujejo prazniki, ki so tesno povezani z velikonočno skrivnostjo, kot so božič, Gospodovo razglasenje, Gospodov vnebohod, sv. rešnje telo in kri, brezmadežno spočetje Device Marije, Marijino vnebovetje, sv. Jožef, sv. Peter in Pavel, vsi sveti itd. (ZCP, kan. 1246, § 1). Verniki se ob nedeljah in zapovedanih praznikih osebno udeležijo maše v cerkvi »zaradi pričevanja o svoji identiteti in o svoji pripadnosti Gospodu« (Ouellet 2009, 26; SŠK 2017, 3). K praznovanju nedelje pa spada tudi »duševni in telesni počitek« (ZCP, kan. 1247): da se vernik vzdrži vseh tistih del, ki ovirajo bogočastje, veselje, ki nedeljo delajo enako delavniku. Na Gospodov dan se počiva in praznuje. Verniki se lahko ob nedeljah med seboj srečujejo in pogovarjajo. Počitek duha in telesa daje verniku novih moči za službe, naloge in opravila, ki ga čakajo.

2. Odzivi Cerkve na razglasitev epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19)

Ko je direktor svetovne zdravstvene organizacije (WHO) Tedros Adhanom Ghebreyesus 11. marca 2020 na novinarski konferenci v Ženevi dejal, da COVID-19 lahko označimo za pandemijo (WHO 2020), so se brž odzvale številne države¹ in cer-

¹ Na območju Republike Slovenije je minister za zdravje 12. marca 2020 s posebno odredbo (Šabeder 2020) razglasil epidemijo nalezljive bolezni COVID-19, ki jo povzroča virus SARS-CoV-2.

kvene oblasti po vsem svetu in razglasile bolj ali manj stroge ukrepe za omejitev širjenja epidemije na posameznih območjih. SŠK je po zgledu nekaterih evropskih škofovskih konferenc za vernike pripravila vrsto previdnostnih ukrepov za preprečevanje širjenja COVID-19.

2.1 Navodila SŠK ob razglasitvi epidemije COVID-19

Virusna bolezen COVID-19 je razkrila krhkost človeške družbe. Ogrozila je eno od univerzalnih temeljnih dobrin človeštva – zdravje. Da bi zdravje ljudi zaščitili, so slovenski škofje pripravili vrsto navodil, ki so bila prednostno naravnana na zaščito vsakega življenja; od kanonskopравnih norm, zapisanih v ZCP, so izrazito odstopala. Škofje so vernikom podelili spregled od nedeljske maše, jih vabili, naj ob nedeljah ostanejo doma in nedeljsko mašo spremljajo po medijih, jo nadomestijo z molitvijo ali udeležbo pri maši čez teden. Ukrepi so bili izrazito človekoljubni, a so se nekateri verniki nad njimi tudi pohujševali in jih razlagali negativno kot opuščanje redne verske prakse. Drugi verniki so navodila škofov pozdravili kot za čas epidemije najprimernejša. Tudi Jezus je v svojem času učil, da je življenje treba rešiti, ne pa uničiti (Lk 6,9), in da je »sobota ustvarjena za človeka in ne človek zaradi sobote« (Mr 2,27). V razpravi želimo posebej izpostaviti empatično in zaščitniško držo škofov, ki so s številnimi navodili v vernikih krepili odpornost (rezilientnost), da bi v času epidemije lahko uspešno premagovali svojo ranljivost, ohranjali življenjsko odpornost, vzdržljivost, prožnost, optimizem ter človeško solidarnost.

Navodila SŠK so prinašala številne varnostne ukrepe v zvezi z javnim izpovedovanjem vere. Posebno pozornost so škofje namenili obhajanju nedeljske in prazniške maše. V sodelovanju z vlado in Nacionalnim inštitutom za javno zdravje (NIJZ) so škofje prva navodila izdali isti dan, ko je bila razglašena epidemija, to je 12. marca 2020, v veljavo pa so stopila naslednji dan opolnoči. Z namenom preprečevanja širjenja COVID-19 in ohranjanja zdravja prebivalstva so škofje zapisali:

»Do nadaljnega so odpovedane vse svete maše. Duhovniki darujejo svete maše po sprejetih namenih izključno zasebno, brez prisotnosti vernikov. Somaševanje duhovnikov in skupno obhajanje nista dovoljena. /.../ Svete maše na prostem niso dovoljene.« (SŠK Navodila 1, tč. 1–5)

Kljub prepovedi obhajanja javnih bogoslužij so cerkve ostale odprte za osebno molitev »zdravih vernikov brez simptomov akutne pljučne bolezni« (tč. 5a). Pri prilagajanju na nove »življenjske situacije« (Filej in Kavčič 2019, 564) je bil potreben velik napor. Vernike, zlasti bolne in starejše, so škofje vabili, da ostanejo doma ter posvetijo ta čas molitvi za zdravje bolnikov, zdravstvenega osebja, za čimprejšnji konec epidemije (tč. 16) in za blagoslov naroda (tč. 17).

Ko je 4. maja 2020 nevarnost epidemije nekoliko popustila in je bilo javna bogoslužja v cerkvah postopno mogoče vzpostaviti, so se z zdravimi verniki ponovno začele obhajati tedenske in nedeljske maše (SŠK Navodila 7, tč. 1). Da bi se »v okrilja oltarnih občestev« (Stres 2020, 141) vrnilo čim več vernikov, so škofje dovolili, da župniki uvedejo ‚dodatne nedeljske maše‘ (npr. sobotno večerno mašo,

ki velja za nedeljsko, ali dodatno nedeljsko mašo) ali da nedeljske maše darujejo ,na prostem' (SŠK Navodila 6, tč. 5). Prav tako so bili ponovno dovoljeni krsti, prva obhajila, birme, poroke in pogrebi.²

2.1.1 Spregled od nedeljske maše

Da bi preprečili širjenje nalezljive bolezni COVID-19, so škofje takoj ob razglasitvi epidemije v navodila zapisali, da vernikom podeljujejo »spregled od dolžnosti udeležbe pri nedeljski maši« (SŠK Navodila 1, tč. 4–5). To misel zasledimo v novinarskih prispevkih in strokovnih člankih (Valentan 2020, 12), saj so škofje tudi kasneje, ko se je epidemiološka slika že izboljšala, ponovno zapisali, da lahko verniki nedeljsko mašo v času epidemije nadomestijo z »molitvijo, postom, dobrimi deli in s prebiranjem Božje besede« (SŠK Navodila 1, št. 4; Navodila 4, tč. 1).

Treba je poudariti, da omenjeno navodilo škofov izraža skrb za sleherno človeško življenje. Škofje namreč vedo, da vernikom spregleda od udeležbe pri nedeljski maši ne morejo podeliti. ,Spregled' od nedeljske dolžnosti v kanonskopravnem smislu lahko vernikom podeli samo kanonsko pravo – če seveda za to obstajajo upravičeni razlogi. Obstajajo številne okoliščine, ko kanonsko pravo verniku nedeljsko dolžnost ,spregleda'; teh okoliščin je veliko in jih je nemogoče vse naštet. Kanonsko pravo najpogosteje omenja bolezen, oskrbovanje dojenčkov, dejstvo, da imajo starejši verniki daleč do cerkve, da so resno bolni, da nimajo ustreznega prevoza ali pa, da zanje obstaja velika nevarnost virusne okužbe in podobno (KKC 2181). Vsi naštet primeri se uvrščajo med kanonskopravne spreglede od udeležbe pri nedeljski maši (ZCP, kan. 1248, § 2). Vsak vernik je zato dolžan po vesti presojati, ali zanj obstajajo upravičeni razlogi, da se nedeljske maše ne udeleži. Če ugotovi, da bi (npr. v času epidemije COVID-19) z udeležbo pri nedeljski maši resno ogrozil svoje zdravje ali zdravje drugih ljudi, lahko (brez greha)³ ostane doma. Kanonsko pravo mu v takem primeru podeli tako imenovani ,spregled' od nedeljske dolžnosti. Dolžnost udeležiti se nedeljske maše pa prav tako ne obvezuje tistih, ki niso krščeni, ki ne morejo zadosti razumno ravnati (npr. zaradi duševne bolezni), in otrok, ki še niso stari sedem let (Chiappetta 1988, tč. 4090).

Kljub temu lahko krajevni škofje (ZCP, kan. 87) in župniki »obveznost praznovanja praznika ali spokornega dneva« (ZCP, kan. 1245) v posameznih primerih spregledajo. Pri tem so mišljeni zapovedani in slovesni prazniki med tednom (ne pa nedelje), ki jih verniki pobožno cenijo. Nekateri izmed njih (npr. sv. rešnje telo in kri, srce Jezusovo, sv. Ciril in Metod, cerkveni zavetnik, žeganje ali proščenje) se lahko prenesejo na nedeljo pred praznikom ali po njem, če sta to nedelji med letom. Kadar pa se praznik praznuje v nedeljo, se vernikom spregled ne more dati. Če so verniki zadržani upravičeno, kot smo razložili zgoraj, jih od obveznosti udeležbe pri ,praznovanju praznika' na nedeljo oprosti kanonsko pravo (ZCP, kan. 1247). Kadar pa se ,praznovanje praznika' (npr. božič, Marijino vnebovzetje in vsi

² Epidemija COVID-19 je zaročence zelo prizadela. Želja po poroki je bila v tem času zelo velika. Podobne stiske so ljudje doživljali tudi skozi zgodovino. Glej Saje 2019, 991–996.

³ »Tisti, ki preišljeno opustijo to obveznost, storijo veliki greh.« (KKC, tč. 2181)

sveti) ne prenese na nedeljo, se vernikom lahko podeli spregled od ‚obveznosti praznovanja‘ (npr. od obvezne udeležbe pri sveti maši, od opravljanja težkih del ali od telesnega počitka). Spregled se lahko dá posameznim vernikom, družinam ali tudi večji župnijski skupnosti, če so seveda za to upravičeni razlogi (Chiappetta 1988, tč. 4079).

2.1.2 Nedeljske maše po spletu

Ker so bila v času epidemije javna bogoslužja z navzočnostjo vernikov prepovedana, so škofje vernikom naročili, naj svete maše spremljajo »po radiu, TV oziroma spletu« (SŠK Navodila 1, tč. 4; Navodila 3, tč. 1; Navodila 4, tč. 1; Navodila 6, tč. 1). Škofje so objavili dolg seznam družbenih medijev, ki so zagotavljali spletni prenos nedeljske maše (SŠK Navodila 2); seznam so sproti posodabljali. Škofje so duhovnikom sicer naročili, naj v času epidemije COVID-19 vernikom omogočijo spremljanje neposrednega prenosa nedeljske maše iz ene izmed cerkva, ki imajo že postavljeno tehnično opremo. Kljub temu je javna TV SLO od 15. marca naprej iz mariborske stolnice prenašala (zaradi tehničnih težav) zgolj posnetke nedeljske maše.⁴ Tudi za velikonočne praznike so škofje duhovnike spodbujali, naj (če je to le mogoče) poskrbijo za neposredni spletni prenos bogoslužij cvetne nedelje, velikega četrtega, velikega petka in velike sobote.⁵ Nekaterim župnijam je to uspelo – in verniki so lahko velikonočno mašo spremljali neposredno po spletu (npr. Facebook, YouTube, TV Exodus, Radio Ognjišče).⁶ S temi ukrepi se je želelo predvsem zaščititi bolne, ostarele ter tiste, ki niso mogli v cerkev in so bili v strahu za zdravje sebe in drugih ljudi. Tudi potem ko so se 4. maja 2020 ukrepi, povezani z epidemijo, nekoliko sprostili, so škofje »starejšim, kroničnim bolnikom in drugim zdravstveno ogroženim osebam« priporočali, da še naprej ostanejo doma in nedeljsko mašo spremljajo po »televiziji, radiu ali spletu« (SŠK Navodila 6, tč. 1a). K takemu načinu praznovanja nedelje so bile v tem času vabljeni tudi družine z majhnimi otroki (SŠK Navodila 7, tč. 13).

Neposredni prenos nedeljske maše po radiu, TV ali spletu je pomembna oblika oznanjevanja evangelija. Tovrstni prenosi so bili v Sloveniji v času epidemije COVID-19 namenjeni zlasti starejšim, bolnim in onemoglim, da bi jih okrepili in naredili odpornejše na pojav COVID-19. Neposredni prenos je vernikom omogočal stik z živo Cerkvijo in oltarnim občestvom – takšen način praznovanja nedelje je bil v tem času svetovan vsem vernikom. Ker so duhovniki v času epidemije smeli obrede obhajati zgolj zasebno v zaprtih cerkvah in kapelah, da bi tako zmanjšali možnost širjenja epidemije (SŠK Navodila 5), so nekateri mediji to resničnost vidno in zvočno prenašali vsem, ki se zaradi posebnih razmer »evharistije kot gostije«

⁴ Nedeljsko mašo z nadškofom Alojzijem Cvilkom je TV SLO vsako nedeljo – od 15. marca do 7. junija 2020 – zjutraj posnela v mariborski stolnici, posnetek pa predvajala ob 10. uri. Gledalci, ki so mašo spremljali po TV SLO, niso bili poučeni, da gledajo zgolj posnetek nedeljske maše. S tem je bila kršena njihova pravica do pravilne informacije, saj imajo posnetki maš le dokumentarno vrednost, ker v ozadju posnetka ni občestva, ki bi bogoslužje dejansko obhajalo.

⁵ TV Exodus je obrede velikega tedna in velikonočno mašo neposredno prenašal iz stolne cerkve v Murski Soboti.

⁶ TV SLO je na svojem drugem kanalu prenašala zgolj posnetke velikonočnih obredov.

(IRS 2004, tč. 38) niso mogli udeleževati osebno. Neposredni medijski prenos nedeljske maše je vernikom v tem času pomenil dragoceno povezavo z duhovniki, ki so bogoslužja obhajali sami v zaprtih cerkvah. Verniki, ki so spremljali neposredni prenos, so bili deležni vseh milosti, ki izhajajo iz radijskega in TV-prenosa nedeljske maše. Kdorkoli je mašno daritev spremljal neposredno po sredstvih javnega obveščanja, npr. po Facebooku, TV Exodus ali Radiu Ognjišče, ter opravljal dobra dela, je bil deležen ‚milosti Gospodovega dne‘ – čeprav nedeljske dolžnosti tisti dan ni mogel izpolniti osebno (Štumpf 2007, 58). Ko pa je vlada RS epidemijo preklcala, so bili predvsem zdravi verniki dolžni spletne maše opustiti ter se z osebno udeležbo pri nedeljski maši zopet srečati z oltarnim občestvom in vstalim Kristusom. Od zdravih vernikov se je pričakovalo, da se evharističnega slavlja v svojih župnijah osebno udeležijo, takoj ko je to mogoče – zdravim vernikom namreč nič ne more nadomestiti živega občestva pri oltarju.

2.1.3 Enkrat med tednom k maši

Po 4. maju 2020 so se škofje odločili za postopno vzpostavljanje javnega bogoslužja v cerkvah. Čeprav epidemija COVID-19 še ni bila končana, so želeli vernikom z novimi navodili udeležbo pri mašah ponovno omogočiti. Da bi preprečili širjenje epidemije in ohranili zdravje vernikov ter slovenskega prebivalstva, so škofje osebno udeležbo pri nedeljski in prazniški maši svetovali samo »zdravim osebam« (SŠK Navodila 6, tč. 1a). Vsem drugim so predlagali, naj »dolžnost nedeljske svete maše izpolnijo tako, da se udeležijo svete maše enkrat v tednu na kateri koli dan« (tč. 6), in dodali, da »obisk svete maše čez teden velja za obisk nedeljske svete maše« (SŠK Navodila 7, tč. 12; Smodiš 2020a, 2). Žal je treba opozoriti, da so z omenjenim navodilom škofje predlagali prakso, ki je cerkveni disciplini nasprotna. Tega sicer niso storili z namenom, da bi obstoječo cerkveno prakso kršili, ampak v skrbi za javno zdravje vernikov (Smodiš 2020c, 3). Navodilo škofov, da »obisk svete maše čez teden velja za obisk nedeljske svete maše«, je zbegalo mnoge vernike – bili so negotovi glede pravilnega razumevanja, kaj pomeni osebni ‚obisk nedeljske maše‘. Prav je, da nedeljsko dolžnost opredelimo ponovno: dejstvo je, da obiska nedeljske maše z obiskom maše čez teden ni mogoče nadomestiti. To je zapisano tudi v Apostolskem pismu Gospodov dan (DD, tč. 54). Cerkev je v vseh časih zatrjevala, da so se verniki dolžni v nedeljo in na druge zapovedane praznike osebno udeležiti svete maše. Kadar se verniki evharistije v nedeljo ne morejo udeležiti iz upravičenih razlogov, se jih lahko k maši kdaj med tednom zgolj povabi. Jasno pa je, da obisk tedenske maše vernikom ne omogoča, da bi izpolnili ali nadomestili nedeljsko dolžnost. Kdor se nedeljske maše ne more udeležiti, ga tudi zapoved ne veže. Zato je v tem primeru navodila škofov nemogoče opravičevati – čeprav jih je morda vodila želja, da bi v izrednih razmerah epidemije zaščitili vsako človeško življenje.

2.2 Navodila nekaterih evropskih škofovskih konferenc ob epidemiji COVID-19

Ob razglasitvi pandemije so se podobno kot v Sloveniji odzvale evropske škofovske konference in vernikom določile pravila, kako tudi v spremenjenih razmerah ohr-

ni versko življenje ter poskrbeti za svoje zdravje. Škofje so v glavnem povsod uvedli podobne previdnostne ukrepe kot v Sloveniji: cerkve so zaprli za redna bogoslužja z navzočnostjo vernikov. V drugi polovici maja so nekatere škofovske konference previdnostne ukrepe začele postopno sproščati in s tem vernikom zopet omogočile osebno udeležbo pri nedeljskem bogoslužju.

Švicarska škofovska konferenca je že v začetku aprila objavila svoj načrt, da se bodo strogi ukrepi za zaščito pred epidemijo COVID-19 postopno umirjali v več fazah. Nedeljsko mašo z navzočnostjo vernikov so zopet dovolili 28. maja, vendar ob strogem upoštevanju previdnostnih ukrepov. V pastirskem pismu so vernikom sporočili, da se cerkve lahko napolnijo samo do ene tretjine, duhovnikom pa so naročili, naj vernikom ponudijo več nedeljskih maš na različnih krajih in ob različnih urah, da bo zagotovljena varnost navzočih. Bolnim so priporočali, naj ostanejo doma (Schweizer Bischofskonferenz 2020).

Tudi nemški in hrvaški škofje so od sredine aprila vernike seznanjali s postopnim omiljevanjem ukrepov za zavezitev epidemije. Obisk nedeljske maše je bil vernikom zopet omogočen po 27. aprilu. Podobno so ravnali tudi avstrijski škofje in 3. maja objavili pastirsko pismo, v katerem so vernikom sporočili, da nedeljsko mašo lahko obhajajo le v velikih cerkvah, ki zagotavljajo varno razdaljo med ljudmi. Verniki so bili povabljeni k nedeljskim mašam v centrih na prostem, posebej organiziranih za ta namen, oziroma v velikih dvoranah. Duhovnikom so naročili, naj vernikom ob nedeljah ponudijo več maš (Österreichische Bischofskonferenz 2020).

Predsednik italijanske škofovske konference je v vladni palači Chigi 7. maja 2020 skupaj s predsednikom vlade in ministrom za notranje zadeve podpisal poseben „Protokol glede liturgičnih obredov“. V skladu z zdravstvenimi predpisi za obvladovanje izrednega stanja ob epidemiji COVID-19 je protokol določal, da se nedeljske maše od sredine maja v zaprtih cerkvah smejo obhajati z največ 200 ljudmi, sicer pa na prostem; nedeljske maše v manjših cerkvah so škofje odsvetovali, bolni pa so lahko nedeljsko mašo spremljali po spletu (radio Rai 1, Radio Vaticana, TV 2000) – škofje so jim svetovali, naj ostanejo doma in se »posvetijo molitvi« (Semeraro 2020, tč. 1–15; Ministero dell’Interno 2020), saj je njihova udeležba pri nedeljski maši nemogoča (ZCP, kan. 1248, § 2).

3. Preklic epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) v RS

14. maja 2020 je vlada na območju RS epidemijo nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) z odlokom preklicala. Odlok o preklicu epidemije je začel veljati 31. maja 2020 (Vlada Republike Slovenije 2020).

Po vladnem preklicu epidemije so škofje še dvakrat (2. junija in 30. junija 2020) izdali posebna navodila za dodatno sproščanje preventivnih ukrepov glede javnih bogoslužij v cerkvah. Priporočale so se nedeljske in prazniške »maše na prostem« (SŠK Navodila 10, tč. I, 4), za starejše in bolne vernike pa je še naprej veljalo, naj

nedeljske maše spremljajo »po televiziji in radiu« (SŠK Navodila 8, tč. 5; Navodila 9, tč. 3). Duhovnikom so škofje naročili, naj maše po spletu prenehajo prenašati in naj zdrave vernike vabijo, da se ponovno vrnejo v svoja domača oltarna občestva ter ‚Gospodov dan‘, to je nedeljo, spet praznujejo kot dan kristjanov (DD, tč. 2). Kljub temu da so se duhovniki ponovne vrnitve vernikov v oltarna občestva (SŠK Navodila 9, tč. 3) veselili, so iz strahu, da se bodo s svojo udeležbo izpostavili nevarni okužbi s COVID-19, mnogi ostali doma.

4. Sklep

Epidemija COVID-19 v Sloveniji je imela določene pastoralne posledice. Številni previdnostni ukrepi SŠK so versko življenje po župnijah spremenili. Tudi po preklicu epidemije se verniki v svoja oltarna občestva vračajo le počasi. Bolni in ostareli raje ostajajo doma, kakor da bi se z obiskom nedeljske in prazniške maše v cerkvah izpostavili nevarnosti okužbe. Navodila SŠK, da je mogoče nedeljsko mašo spremljati po medijih (radio, TV, FB, splet), so številne vernike – tako bolne in ostarele kot tudi mlade in zdrave – spomnila, da vera ne sloni zgolj na zvestem izpolnjevanju predpisov in zapovedi, ampak temelji bolj na osebnem odnosu človeka z Bogom. Ekstremni pojav COVID-19 je po eni strani razkril ranljivost človeštva, po drugi strani pa je v ljudeh prebudil zavest, da so za človeški obstoj izrednega pomena solidarnost, skrb za drugega in osebna vera. Med ljudmi se je okrepila zavest, da je mogoče tudi v zapletenih razmerah, kot je epidemija COVID-19, živeti nedeljo kot »Gospodov dan« (DD, tč. 1) in da KC v prihodnosti čakajo nekatere posebne naloge:

Vlada RS, strokovne službe in NIJZ nenehno opozarjajo, da epidemija COVID-19 še ni končana in da nas bo spremljala kar nekaj časa. Temu primerno bo treba organizirati pastoralno življenje po škofijah in župnijah – še posebej pa praznovanje nedelje kot Gospodovega dne. Škofje, duhovniki in drugi pastoralni delavci so dolžni vernike tudi v kriznih časih spominjati na nedeljsko dolžnost in jih spodbujati k zvestobi.

Dušni pastirji in še posebej spovedniki so dolžni v kriznih časih vernikom pomagati pri pravilnem oblikovanju vesti, da bodo znali prav presoјati, kdaj so v stanju, da nedeljsko dolžnost lahko izpolnijo, in kdaj tega ne zmorejo. K tej nalogi so še posebej zavezani župniki. Za mnoge vernike je že majhna stvar (npr. da se slabo počutijo, jih boli glava oziroma se jim k maši ne da) zadosten razlog, da nedeljsko ali prazniško mašo opustijo.

Pastoralne službe so dolžne premisliti, kako čim več zdravim vernikom zagotoviti, da se bodo v primeru ponovnega vala epidemije COVID-19 nedeljske ali prazniške maše lahko udeleževali nemoteno. Strateško je treba vnaprej izbrati velike cerkve, prostorne dvorane ali hale, kjer se lahko pri obhajanju nedeljske maše zbere tudi več ljudi. Vsi verniki bi takšne strateške kraje, ki bodo pastoralno zaživel v času ponovne razglasitve epidemije ali kakšne podobne krize, morali pozna-

ti. Za vernike, ki nimajo prevoza, bi bilo treba predvsem v večjih župnijah omogočiti mašo tudi v soboto zvečer, ker sobotna večerna maša že velja za nedeljsko – prav tako pa tudi več svetih maš ali pa vsaj dobro pripravljenih bogoslužij Božje besede v nedeljo.

V času epidemije COVID-19 so zaživele nekatere dobre prakse (kot so npr. duhovna in materialna pomoč bolnim in ostarelim vernikom; odprti telefon za osamljene; skupna molitev in branje Svetega pisma preko medijev; verouk od doma itd.), ki se ne smejo pozabiti. Za prihodnost je treba dobre prakse načrtno zbrati, jih ovrednotiti in ohraniti za primer ponovnega vala epidemije COVID-19. Dobre prakse lahko tako postanejo nove oblike duhovnega življenja župnije – in garancija, da bodo oltarne skupnosti vernikov odporne tudi v kriznih trenutkih, ko epidemija običajen ritem življenja zaustavi.

Naloge, ki smo jih našteli, so preprosti namigi, da bi verniki tudi ob ekstremnih pojavih, kot je epidemija COVID-19, nedeljo znali praznovati kot Gospodov dan. Naloga Cerkve je zlasti, da prebujata zavest posameznika in skupnosti ter v ljudeh ohranja čuječnost za odgovorno ravnanje. Le takšen pristop ohranja v ljudeh zavest, da nedelja spada v središče krščanskega življenja (Vodičar idr. 2019, 1091).

Kratice

DD – Janez Pavel II. 1998 [Dies Domini].

IRS – Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov 2004 [Istruzione Redemptionis Sacramentum].

Kan. – kanon(i).

KC – Katoliška cerkev.

KKC – Katekizem katoliške Cerkve 1993.

RS – Republika Slovenija.

SŠK – Slovenska škofovsko konferenca.

SŠK Navodila 1– Slovenska škofovsko konferenca 2020a [Izredna navodila slovenskih škofov za preprečevanje širjenja COVID-19: odpoved svetih maš do preklica, 13. 3.].

SŠK Navodila 2– Slovenska škofovsko konferenca 2020b [Spremljanje svetih maš preko spleta, radia in televizije, 13. 3.].

SŠK Navodila 3– Slovenska škofovsko konferenca 2020c [Duhovne spodbude katoliškemu vernikom v času koronavirusa, 14. 3.].

SŠK Navodila 4– Slovenska škofovsko konferenca 2020d [Najpogostejša vprašanja in odgovori za katoličane ob epidemiji COVID19, 15. 3.].

SŠK Navodila 5– Slovenska škofovsko konferenca 2020e [Navodila slovenskih škofov za velikonočne praznike 2020 v času epidemije COVID-19, 25. 3.].

SŠK Navodila 6– Slovenska škofovsko konferenca 2020f [Navodila slovenskih škofov za vzpostavitev javnega bogoslužja v slovenskih cerkvah v času epidemije COVID-19, 4. 5.].

SŠK Navodila 7– Slovenska škofovska konferenca 2020g [Vprašanja in odgovori ob vzpostavitvi javnega bogoslužja v slovenskih cerkvah v času epidemije COVID-19, 4. 5.].

SŠK Navodila 8– Slovenska škofovska konferenca 2020h [Navodila slovenskih škofov v slovenskih cerkvah v času začasne umiritve epidemije COVID-19, 2. 6.].

SŠK Navodila 9– Slovenska škofovska konferenca 2020i [Pogosta vprašanja in odgovori o bogoslužju v slovenskih cerkvah v času začasne umiritve epidemije, 2. 6.].

SŠK Navodila 10– Slovenska škofovska konferenca 2020j [Navodila slovenskih škofov v slovenskih cerkvah v času krepitve epidemije COVID-19, 30. 6.].

TV SLO – Javna televizija Slovenija.

WHO – World Health Organization 2020.

ZCP – Zakonik Cerkvenega prava 1983.

Reference

- Chiappetta, Luigi.** 1988. *Il Codice di Diritto canonico: Commento giuridico – pastorale*. Napoli: Edizione Dehoniane.
- Filej, Bojana, in Boris Miha Kaučič.** 2019. Vpliv duhovnosti na kakovost življenja starejših v domačem in v institucionalnem okolju. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 2:555–576.
- Frančišek.** 2017. Udienna generale. Perché andare a Messa la domenica? http://w2.vatican.va/content/francesco/it/audiences/2017/documents/papa-francesco_20171213_udienza-generale.html (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Janez Pavel II.** 1998. Gospodov dan [Dies Domini]. Apostolsko pismo. Ljubljana: Družina.
- Katekizem katoliške Cerkve.** 1993. Ljubljana: Družina.
- Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov.** 2004. O zakramentu odrešenja [Istruzione Redemptionis Sacramentum]. Navodilo. Ljubljana: Družina.
- Ministero dell'Interno: Dipartimento per le libertà civili e l'immigrazione.** 2020. Protocollo circa la ripresa delle celebrazioni con il popolo. https://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/protocollo_per_la_ripresa_delle_celebrazioni_con_il_popolo_7_maggio_2020_.pdf (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Österreichische Bischofskonferenz.** 2020. ‚Gebet und stiller Dienst‘: Hirtenwort der österreichischen Bischöfe. https://www.katholisch.at/dl/MoMpJKJ-KkOnkNJqx4KJK/2020_05_01_Hirtenwort_der_Bischofskonferenz_Corona-Pandemie.pdf (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Ouellet, Marc.** 2009. Evharistija, Božji dar za življenje sveta. Cerkveni dokumenti 123. Ljubljana: Družina.
- Pighin, Bruno Fabio.** 2006. *Diritto sacramentale*. Venezia: Marcianum Press.
- Saje, Andrej.** 2019. Sklepanje krščanskega zakona na Zahodu in Vzhodu od pozne antike do zgodnjega srednjega veka. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 4:989–1000.
- Schweizer Bischofskonferenz.** 2020. Coronavirus: Gottesdienste wieder möglich. 28. 5. <http://www.bischoefe.ch/dokumente/botschaften/coronavirus-gottesdienste> (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Semeraro, Marcello.** 2020. Disposizioni per la celebrazioni liturgiche con il popolo. Prot. N. 115/20, 14. 5.
- Slovenska škofovska konferenca.** 2013. Pastirsko pismo za postni čas 2013. *Sporočila slovenskih škofij* 1:1–4. Priloga 1.
- . 2017. Bodite ponosni in ustvarjalni kristjani: Drugi del. Pastirsko pismo za postni čas 2017. *Sporočila slovenskih škofij* 2:3–4. Priloga 2.
- . 2018. Po evharistiji postajamo Božji domačini: Prvi del. Pastirsko pismo za postni čas 2018. *Sporočila slovenskih škofij* 2:1–2. Priloga 2.
- . 2020a. Izredna navodila slovenskih škofov za preprečevanje širjenja COVID-19: odpoved svetih maš do preklica. 13. 3. <https://katoliska-cerkev.si/izredna-navodila-slovenskih-skofov-za-preprecevanje-sirjenja-koronavirusa-covid-19-odpoved-svetih-mas-do-preklica> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020b. Spremljanje svetih maš preko spleta, radia in televizije. 13. 3. <https://katoliska-cerkev.si/spremljanje-svetih-mas-preko-spleta-radia-in-televizije> (pridobljeno 7. 6. 2020).

- . 2020c. Duhovne spodbude katoliškim vernikom v času koronavirusa. 14. 3. <https://katoliska-cerkev.si/duhovne-spodbude-katoliskim-vernikom-v-casu-koronavirusa> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020d. Najpogostejša vprašanja in odgovori za katoličane ob epidemiji COVID19. 15. 3. <https://katoliska-cerkev.si/najpogostejša-vprašanja-in-odgovori-za-katolicane-ob-epidemiji-covid19> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020e. Navodila slovenskih škofov za velikonočne praznike 2020 v času epidemije COVID-19. 25. 3. <https://katoliska-cerkev.si/navodila-slovenskih-skofov-za-velikonocne-praznike-2020-v-casu-epidemije-covid-19> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020f. Navodila slovenskih škofov za vzpostavitev javnega bogoslužja v slovenskih cerkvah v času epidemije COVID-19. 4. 5. (zadnja posodobitev navodil 8. 5. <https://katoliska-cerkev.si/navodila-slovenskih-skofov-za-vzpostavitev-javnega-bogoslužja-v-slovenskih-cerkvah-v-casu-epidemije-covid-19> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020g. Vprašanja in odgovori ob vzpostavitvi javnega bogoslužja v slovenskih cerkvah v času epidemije COVID-19. 4. 5. <https://katoliska-cerkev.si/najpogostejša-vprašanja-in-odgovori-za-katolicane-ob-vzpostavitvi-javnega-bogoslužja-v-slovenskih-cerkvah-v-casu-epidemije-covid-19> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020h. Navodila slovenskih škofov v slovenskih cerkvah v času začasne umiritve epidemije COVID-19. 2. 6. <https://katoliska-cerkev.si/navodila-slovenskih-skofov-v-slovenskih-cerkvah-v-casu-zacasne-umiritve-epidemije-covid-19> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020i. Pogosta vprašanja in odgovori o bogoslužju v slovenskih cerkvah v času začasne umiritve epidemije. 2. 6. <https://www.katoliska-cerkev.si/pogosta-vprašanja-in-odgovori-o-bogoslužju-v-slovenskih-cerkvah-v-casu-zacasne-umiritve-epidemije> (pridobljeno 7. 6. 2020).
- . 2020j. Navodila slovenskih škofov v slovenskih cerkvah v času krepitve epidemije COVID-19. 30. 6. <https://www.katoliska-cerkev.si/navodila-slovenskih-skofov-v-slovenskih-cerkvah-v-casu-krepitve-epidemije-covid-19> (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Smodiš, Karlo.** 2020a. K mašam z maskami. *Družina*, 10. 5., 2–3.
- . 2020b. Plaho vračanje občestva v cerkve: Maša je najprej dar, šele nato nedeljska dolžnost. *Družina*, 25. 5., 15.
- . 2020c. Ukrepi so bili temeljito premišljeni. *Družina*, 10. 5., 2–3.
- Stres, Anton.** 2020. Škofova beseda sobratom. *Sporočila slovenskih škofij* 7:141.
- Šabeder, Aleš.** 2020. Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije. *Uradni list RS*, št. 19:1455.
- Šegula, Andrej.** 2018. Evangelizacija kot ena od poti do enega Boga v sodobnih pastoralnih smernicah. *Bogoslovni vestnik* 78, št. 2:451–460.
- Štumpf, Peter.** 2007. Prenos bogoslužja po radiu in televiziji. *Sporočila slovenskih škofij* 3:58–59.
- Valentan, Sebastijan.** 2020. Omejitve verske svobode v obdobju razglašene epidemije. *Pravna praksa*, št. 17–18:12–14.
- Vlada Republike Slovenije.** 2020. Odlok o preklicu epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19). *Uradni List RS*, št. 68:2495.
- Vodičar, Janez, in Józef Stala.** 2019. Kateheza v službi vzgoje za kulturo poklicanosti. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 4:1087–1096.
- World Health Organization.** 2020. Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. 11. 3. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (pridobljeno 7. 7. 2020).
- Zakonik Cerkevnege prava.** 1983. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat.